

самого теплового з'єднання. Виявилося, що рідкі солі кремнію вганялися втулкою в пори окисних плівок, а при подальшій кристалізації, розширюючись в об'ємі, розривали окисні плівки. Тобто, подібний ефект спостерігається тоді, як лід розриває пляшку. Цей спосіб набув широкого впровадження в практику для отримання надміцних з'єднань, що використовуються при великих статичних і динамічних навантаженнях. Виявилося можливим також знижувати натяг, зменшуючи напругу від самої посадки.

За керівництва Г. Я. Андрєєва проводилися дослідження на межі декількох фундаментальних та технічних наук: теорії пружності, електротехніки, електромагнетизму, технології машинобудування за такими напрямками: оцінка міцності теплових і пресових посадок; підвищення міцності з'єднань з натягом стосовно колісних пар тепловозів, вагонів, електровозів тощо; формування колісних пар індукційно-тепловим методом; розбирання з'єднань з гарантованим натягом методом подання мастила під високим тиском; розбирання з'єднань з гарантованим натягом індукційно-тепловим методом; орієнтація деталей при електромагнітному способі складання; підвищення міцності біметалічного з'єднання, зібраного тепловим способом; теплове складання з'єднань складної конфігурації; універсальне напівавтоматичне складання з'єднань диск-вал; складання-розбирання великогабаритних деталей механізмів суден; складання-розбирання індукційно-тепловим методом деталей підйомно-транспортних машин; складання-розбирання підшипникових вузлів бурового устаткування.

Таким чином, в діяльності професора Г. Я. Андрєєва органічно поєднувалися талант науковця, педагога та організатора вищої технічної школи. За його ректорства УЗПІ перетворився в один із провідних вищих технічних закладів не лише Харкова, а й усієї України.

Шульга І. М.
НТУ «ХПІ»

ПІДГОТОВКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВІЗ ХІМІЇ ТА ХІМІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ХАРКІВСЬКОМУ ХІМІКО- ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ІНСТИТУТІ (1930 – 1949 рр.)

Розгляд розвитку хімії як науки та навчальної дисципліни у Харківському хіміко-технологічному інституті (ХХТІ) передбачає вивчення системи підготовки науково-педагогічних кадрів. Необхідно відзначити, що ХХТІ був створений у 1930 р. на базі хімічного факультету Харківського технологічного інституту.

Питання організації підготовки науково-педагогічних кадрів у ХХТІ розглядалося у роботах з історії Харківського політехнічного інституту. Водночас спеціальних досліджень з роботи аспірантури в ХХТІ на сьогоднішній день немає. Тому, опираючись на досвід попередників та використовуючи архівні документи інституту, у доповіді робиться спроба

розглянути історичний досвід вирішення кадрового питання у Харківському хіміко-технологічному інституті (ХХТІ).

На початку 1930-х років аспірантура була продовженням студентського навчання, оскільки основний акцент робився на механічному засвоєнні лекційного курсу із 20-ти предметів, число яких з часом зменшилося до шести. Щоденне 4–6-годинне інститутське навантаження аспіранта майже повністю виключало можливість самостійного опрацювання матеріалу, все це незважаючи на те, що метою організації курсів „підвищеного типу” було поглиблене вивчення предметів. Виконання роботи ускладнювалось відсутністю робочого місця та належної матеріально-технічної бази. Так, проф. О. Й. Гундер відзначав, що аспіранти кафедри неорганічної та аналітичної хімії були вимушені працювати в лабораторії поряд із студентами.

У 1934 р. ХХТІ отримав право присуджувати наукові ступені та вчені звання. Так, Вчена рада інституту за 1934 – 1941 рр. розглянула 9 дисертацій на науковий ступінь доктора наук та 67 – кандидата наук. Результати своїх досліджень науковці інституту друкували на сторінках «Українського хімічного журналу», видання якого здійснювалось за підтримки Вченої ради, а також у збірнику праць ХХТІ. Позитивним зрушенням у організації системної підготовки науковців була організована у 1936 р. в інституті на чолі із проф. П. П. Будніковим спеціальна аспірантська комісія, яка активно працювала над питанням розробки індивідуальних планів.

У роки Великої Вітчизняної війни аспірантура відновила свою роботу вже у 1943 р. Так, до навчання поверталися аспіранти старших курсів, розпочався новий прийом колишніх випускників за очною та заочною формами підготовки. У 1943 – 44 н.р. вступ проходив за конкурсним відбором. Підготовка аспіранта проходила за індивідуальним планом, до того ж спеціальні дисципліни вводилися вже з першого року навчання.

У перші повоєнні роки набір до аспірантури відставав від передбаченого планом, тоді як у 1948 – 49 н.р. на 8 запланованих місць було подано 14 заяв від претендентів з інших навчальних закладів, наукових установ, заводів, а також колишніх аспірантів. Процедура розгляду дисертації Вченою радою ХХТІ полягала у послідовному її обговоренні на трьох нарадах спеціальною кваліфікаційною комісією, до складу якої входили проф. М. О. Валяшко, проф. В. І. Атрощенко, проф. Б. Н. Тютюнников, проф. А. М. Сисоєв та доц. Н. А. Зелігман.

Отже, система підготовки науково-педагогічних кадрів у ХХТІ протягом 1930–1949 рр. була досить неоднорідною за змістом. Так, у 1930-і роки робота аспірантури зводилася до підготовки викладача, а не науковця. Зберігши інститут аспірантури у роки Великої Вітчизняної війни, у повоєнний період вдалося вирішити кадрове питання професорсько-викладацького складу у ХТІ, так і забезпечити науковцями в галузі хімії та хімічної технології наукові установи та підприємства України.